

УДК 378.316.6

**Жебєлева Поліна Вікторівна,
аспірант кафедри психології управління
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»**

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО РОЗУМІННЯ ФЕНОМЕНУ «СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ»

Анотація. *Феномен соціально-психологічного проектування привертає все більшу увагу фахівців різного профілю. Ця стаття розкриває зміст і суть понять «соціально-психологічне проектування», «проектування», «самопроектування», а також аналізує сучасні психологічні підходи до розуміння цього феномену.*

Показано, що проектування та самопроектування є на сьогодні актуальним в умовах бурхливих змін, які відбуваються в суспільстві, причому застосування проектних технологій є особливо актуальним для студента, випускника та слухача курсів підвищення кваліфікації, оскільки сприяє самореалізації та ефективній соціалізації в суспільстві, таким чином відіграючи важливу роль у соціально-психологічному проектуванні життєвого сценарію особистості, особливо майбутнього фахівця. Виокремлено наукові підходи до визначення сутності феномену соціально-психологічного проектування. Проаналізовано поняття «проект», «соціально-психологічний проект», що спрямований на вирішення проблем соціального передбачення та конструювання життя. Перспективу подальших досліджень автор пов'язує з аналізом специфіки соціально-психологічного проектування життєвого сценарію особистості.

Ключові слова: *проектування, самопроектування, соціально-психологічне проектування, проект, соціально-психологічний проект.*

Жебелева Полина Викторовна

АНАЛИЗ СОВРЕМЕННЫХ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ К ПОНИМАНИЮ ФЕНОМЕНА «СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ПРОЕКТИРОВАНИЕ»

Аннотация. *Феномен социально-психологического проектирования привлекает все большее внимание специалистов различного профиля. Данная статья раскрывает содержание и сущность понятий «социально-психологическое проектирование», «проектирование», «самопроектирование», а также анализирует современные психологические подходы к пониманию этого феномена.*

Подчеркнуто, что проектирование и самопроектирование сегодня актуальны в условиях бурных изменений, происходящих в обществе, причем это особенно актуально для студента, выпускника и слушателя курсов повышения квалификации, поскольку применение проектных технологий способствует самореализации и эффективной социализации в обществе, таким образом играя важную роль в социально-психологическом проектировании жизненного сценария личности, особенно будущего специалиста. Выделены научные подходы к определению сущности феномена социально-психологического проектирования. Проанализированы понятия «проект», «социально-психологический проект», направленные на решение

проблем соціального предвидения и конструирования жизни. Перспективу дальнейших исследований автор связывает с анализом специфики социально-психологического проектирования жизненного сценария личности.

Ключевые слова: проектирование, самопроектирование, социально-психологическое проектирование, проект, социально-психологический проект.

Zhebeleva Polina Viktorovna

**THE ANALYSIS OF MODERN PSYCHOLOGICAL APPROACHES
TO UNDERSTANDING OF THE PHENOMENA
«SOCIO-PSYCHOLOGICAL PROJECTION»**

Abstract. *The phenomenon of socio-psychological projection attracts an attention of specialists in various fields. This work relates to disclosure of the contents and implications of the concept 'socio-psychological projection', 'projection', 'self-projection' and analysis of contemporary psychological approaches to understanding of this phenomenon.*

It is considered, that nowadays the projection and self-projection are relevant in terms of rapid changes, taking place in society, and these problems are especially important for students, graduates and training courses participants, because it promotes self-realization and effective socialization in society, thus playing an important role in the socio-psychological projection of individual lifes script and especially it plays an important role in future professional life script. There are determined scientific approaches to the definition of the phenomenon of socio-psychological projection. There are analyzed the concept of 'project', 'socio-psychological pojection', which aims at solving the problems of social prediction and life projection. The concept of 'social-psychological project' was introduced. The author connects the prospects for further research with the analysis of peculiarities of socio-psychological projection of life individual script.

Key words: *projection, self-projection, socio-psychological projection, project, socio-psychological project.*

Постановка проблеми

На сьогодні динамізм соціально-економічних змін і невизначеність майбутнього країни створюють умови для розгортання проектної діяльності, що належить до інноваційної діяльності, оскільки остання передбачає перетворення реальності в змінних нестандартних ситуаціях. Тому необхідним є теоретичне осмислення інноваційних механізмів та їх взаємозв'язку з процесами самореалізації та соціально-психологічного проектування життєвого сценарію особистості, оскільки розвиток проектного типу мислення як ефективного компонента інноваційної складової особистості є необхідною умовою її самовизначення, самореалізації.

Загалом проектне мислення та інноваційні технології спрямовані на вибудовування нових соціальних конструкцій, однак водночас є практично орієнтованими, що в результаті сприяє самореалізації особистості в суспільстві. Із запровадженням у психологічну сферу інновацій, зокрема соціально-психологічного проектування, виникає необхідність їх методологічного аналізу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблема соціально-психологічного проектування була предметом уваги багатьох дослідників (О. Безпалько¹, Н. Білик², Т. Дридзе¹⁴, В. Луков⁸, Т. Ткач¹⁷, А. Ячний²³). У річищі цієї проблеми знаходяться роботи з питань самопроектування Н. Білик², Н. Пов'якель¹², Н. В. Чепелева^{20; 21} та ін.

Застосування проектних технологій сприяє ефективній соціалізації особистості, що є особливо значущим для студентів, випускників вузів і слухачів курсів підвищення кваліфікації. Не менш важливу роль відіграє самопроектування, оскільки на час навчання молоді людини в університеті припадає період найінтенсивнішого розвитку її інтелектуальних і фізичних можливостей. Але молоді люди не завжди замислюються над власним життям, не володіють методами самопроектування, побудови програм власного життя і розвитку. Як наслідок цього, може виникнути невпевненість у собі, невдоволеність собою і власним життям. Такі проблеми можуть виникати і на етапі післядипломної підготовки, зокрема під час підвищення кваліфікації, тому сучасна система освіти має забезпечувати підготовку фахівця, зорієнтованого на особистий духовний розвиток і саморозвиток, спроможного бути суб'єктом організації власної життєдіяльності й автором власного життєвого сценарію.

Незважаючи на *актуальність* тематики і велику кількість досліджень із зазначеної теми, потребують осмислення та порівняльного аналізу основні психологічні підходи до проблеми соціально-психологічного проектування особистості з метою визначення й уточнення досліджуваного феномену.

Метою статті є визначення сутності поняття «соціально-психологічне проектування» на основі аналізу основних теоретичних підходів до дослідження цього феномену.

Результати теоретичного дослідження

---

¹ Безпалько О. В. Соціально проектування: навч. посіб. / О. В. Безпалько; Ун-т ім. Б. Грінченка, Ін-т психології та соц. педагогіки. — К.: [б. в.], 2010. — 127 с.

² Білик Н. І. Самопроектування розвитку професіоналізму фахівця в системі підвищення кваліфікації регіону [електронний ресурс] / Н. І. Білик // Теорія і методика управління освітою: електрон. наук. фах. вид. — 2010. — № 5. — Режим доступу: <http://tme.uuo.edu.ua/docs/5/11bilhqr.pdf>

¹⁴ Прогнозное социальное проектирование: теоретико-методологические и методические проблемы / Ин-т социологии РАН; отв. ред. Т. М. Дридзе. — 2-е изд., испр. и доп. — М.: Наука, 1994. — 304 с.

⁸ Луков В. А. Социальное проектирование: учеб. пособие / В. А. Луков — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Изд-во Моск. гуманит.-социальн. Академии: Флинта, 2003. — 240 с.

¹⁷ Ткач Т. В. Методологія проектування соціальних систем / Т. В. Ткач // Інституціональний вектор економічного розвитку / Institutional Vector of Economic Development: зб. наук. пр. МІДМУ «КПУ». — Мелітополь: Вид-во КПУ, 2013. — Вип. 6(1). — С. 205–217.

²³ Ячний А. М. Содержание и перспективы социальной инженерии / А. М. Ячний // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. — 2008. — № 795. — Вип. 21. — С. 68–71.

¹² Пов'якель Н. І. Концептуальна модель та особливості професійного розвитку регулятивної культури мислення практичного психолога [електронний ресурс] / Н. І. Пов'якель. — Режим доступу: www.psy-science.com.ua/department/texty/v8.2/poviakel.doc

²⁰ Чепелева Н. В. Дискурсивні засоби самопроектування особистості / Н. В. Чепелева // Психологія і педагогіка: наукові записки Національного університету «Острозька академія». — 2013. — Вип. 24. — С. 7–11. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoapp_2013_24_4.pdf

²¹ Чепелева Н. В. Самопроектирование личности в дискурсивном пространстве / Н. В. Чепелева // Человек, субъект, личность в современной психологии: материалы Междунар. конф., посвященной 80- летию А. В. Брушлинского; отв. ред. А. Л. Журавлёв, Е. А. Сергиенко. — М.: Институт психологии РАН, 2013. — Т. 3. — С. 342–345.

Загалом, проектування розглядається як визначення версій чи варіантів розвитку або зміни певного явища чи об'єкта; конструювання варіантів оптимального майбутнього стану об'єкта; форма випереджального відображення і перетворення дійсності, що спрямована на конструювання системи параметрів майбутнього матеріального об'єкта чи його нового стану; ухвалення рішень в умовах невизначеності¹.

Проектування може відбуватись у різних суспільних сферах: *інженерній* (проекти будівель); *соціальної* (створення нових форм соціального устрою та суспільного життя, систем управління, пенсійного забезпечення, страхування, а також у освітньому просторі)^{3; 19}; *соціально-культурній* (створення нових культурних акцій та заходів, а також подолання або профілактика різних проблем завдяки змінам у соціокультурному середовищі й у сферах життєдіяльності особистості, спрямованих на побудову умов успішної самореалізації людини за рахунок оптимізації її способу життя, форм і способів взаємодії із соціальним середовищем)³; *соціотехнічній* (реалізація ідеалів, які формуються в теоретичній сфері або в культурі)^{2; 3}; *педагогічній* (створення моделей формування поведінки людини, а також самопроектування особистістю свого розвитку); *політичній* сфері (створення законодавчих проектів, що вдосконалюють діяльність інститутів влади, безпеки, оборони тощо).

Метою проектування є перетворення дійсності, коли створюються об'єкти, явища чи процеси, які б відповідали бажаним якостям та властивостям.

На відміну від проектування *самопроектування*, що є, на нашу думку, невід'ємною частиною процесу *проектування*, виступає як екзистенціальне проектування, що вбирає в себе темпоральне проектування людського «Я» у процесі побудови індивідом власної долі. *Метою* ж самопроектування є створення особистісного проекту, що передбачає опрацювання життєвих цілей, програм і стратегій саморозвитку і втілення їх спочатку в особистісному проекті, а потім й у проекті власного життя.

Самопроектування впливає на розвиток професійної майстерності в конкретному виді діяльності і розглядається в контексті *професійно-розвивального* підходу до моделювання професійного розвитку й становлення особистості й діяльності (Н. Білик², Н. Пов'якель¹², В. Семиченко¹⁶, В. Харламенко¹⁹ та ін.), який характеризується

¹ Безпалько О. В. Соціальне проектування: навч. посіб. / О. В. Безпалько; Ун-т ім. Б. Грінченка, Ін-т психології та соц. педагогіки. — К.: [б. в.], 2010. — 127 с.

³ Волченко Л. П. Соціокультурне проектування та еко-орієнтований простір соціально-нормативної активності старшокласників / Л. П. Волченко // Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. — 2014. — Вип. 37. — Том 7. — С. 32–39.

¹⁹ Харламенко В. Б. Концептуальні положення професіоналізації вчителя / В. Б. Харламенко, Т. В. Олефіренко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. — 2013. — № 7. — С. 218–222. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ppsv_2013_7_35.pdf

² Білик Н. І. Самопроектування розвитку професіоналізму фахівця в системі підвищення кваліфікації регіону [електронний ресурс] / Н. І. Білик // Теорія та методика управління освітою: електронне фах. вид. — 2010. — № 5. — Режим доступу: <http://tme.uomo.edu.ua/docs/5/11bilhqr.pdf>

¹² Пов'якель Н. І. Концептуальна модель та особливості професійного розвитку регулятивної культури мислення практичного психолога [електронний ресурс] / Н. І. Пов'якель. — Режим доступу: www.psy-science.com.ua/department/texty/v8.2/poviakel.doc

¹⁶ Семиченко В. А. Проблеми і пріоритети професійної підготовки [електронний ресурс] / В. А. Семиченко // Педагогічний дискурс. — 2007. — Вип. 1. — С. 119–127. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/peddysk_2007_1_28.pdf

¹⁹ Харламенко В. Б. Концептуальні положення професіоналізації вчителя / В. Б. Харламенко, Т. В. Олефіренко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. — 2013. — № 7. — С. 218–222. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ppsv_2013_7_35.pdf

здатністю особистості виходити за межі наявної практики і долати обмеженість власних професійних можливостей; відображає становлення фахівця, що усвідомлює власний досвід, здатного до самопроекткування й самовдосконалення, на відміну від *адаптивного*, за якого домінує тенденція до підпорядкування професійної праці зовнішнім обставинам у вигляді виконання алгоритмів виконання завдань і норм.

Самопроекткування також розглядається з позицій постнекласичного герменевтичного підходу (Є. Калмикова⁷, М. Уайт²⁴, Н. Чепелева^{13; 20; 21}, Дж. Фрідман¹⁸ та ін.) як завдання, у процесі розв'язання якого людині слід осмислити себе, власну життєву ситуацію та перспективу, переглянути свою позицію у ціннісно-смыслових координатах, інтерпретуючи саму себе.

Розвиток особистості у межах постнекласичного герменевтичного підходу передбачає формування здатності до самоосмислення й осмислення світу через засвоєння основних культурних дискурсів, розуміння й інтерпретацію життєвого досвіду, а також вміння переосмислювати власний життєвий досвід. Велику роль у цьому процесі відіграють *дискурсивні* практики, які дають можливість людині вибудовувати власну психічну реальність, власний життєвий проект залежно від соціокультурного й особистісного контексту.

Виділяють такі *дискурсивні засоби самопроекткування* особистості: *нарратив* (є найпоширенішим і здебільшого відповідає оповідальній природі особистості та культурним канонам, на яких зростала людина), *особистісний міф* (досеміотичне невербальне утворення, що не може, на відміну від нарративу, бути виражене в мові, а є перекладом безпосередніх вражень, переживань і практичних знань про зовнішню реальність) та *тезаурус* («зріз» бачення життя, куди включаються різні лексичні одиниці, наприклад, особисті, географічні імена, поняття, соціальні та професійні інституції тощо і, на відміну від нарративу, описує не історію життя або його майбутній проект, а його картину)^{20; 21}.

Знання особливостей професійного становлення дає змогу людині усвідомлено проектувати власну професійну біографію, вибудовувати свій життєвий сценарій¹⁹.

Таким чином, проектування розглядається як визначення версій розвитку певного явища чи об'єкта; конструювання варіантів оптимального майбутнього стану об'єкта; форма випереджального відображення і перетворення дійсності; ухвалення рішень в умовах невизначеності. Проектування може відбуватися у різних суспільних сферах, і його метою є перетворення дійсності, коли створюються об'єкти, явища чи процеси, які б відповідали бажаним якостям і

⁷ Калмыкова Е. С. Нарратив в психотерапии: рассказы пациентов о личной истории: (часть 1, теоретическая) / Е. С. Калмыкова, Э. Мергенталер // Психологический журнал. — 1998. — № 5. — С. 97–103.

²⁴ White M. Narrative means to therapeutic ends / M. White, D. Epston. — 1990. — New York : Norton. — 229 p.

¹³ Проблеми психологічної герменевтики / Н. В. Чепелева — К. : Міленіум, 2004. — 276 с.

²⁰ Чепелева Н. В. Дискурсивні засоби самопроекткування особистості / Н. В. Чепелева // Психологія і педагогіка : наукові записки Національного університету «Острозька академія». — 2013. — Вип. 24. — С. 7–11. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoapp_2013_24_4.pdf

²¹ Чепелева Н. В. Самопроектирование личности в дискурсивном пространстве / Н. В. Чепелева // Человек, субъект, личность в современной психологии: материалы Междунар. конф., посвящен. 80-летию А. В. Брушлинского ; отв. ред. А. Л. Журавлёв, Е. А. Сергиенко. — М. : Изд-во «Ин-т психологии РАН», 2013. — Т. 3. — С. 342–345.

¹⁸ Фридман Дж. Конструирование иных реальностей: истории и рассказы как терапия / Дж. Фридман, Дж. Комбс. — М. : Класс, 2001. — 368 с.

¹⁹ Харламенко В. Б. Концептуальні положення професіоналізації вчителя / В. Б. Харламенко, Т. В. Олефіренко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. — 2013. — № 7. — С. 218–222. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ppsv_2013_7_35.pdf

властивостям; самопроектування розглядається як темпоральне проектування людського «Я» у процесі побудови індивідом власної долі. Завдання, у процесі розв'язання якого людині слід осмислити себе, впливає на розвиток професійної майстерності в конкретному виді діяльності. Метою самопроектування є створення особистісного проекту, що передбачає опрацювання життєвих цілей, програм і стратегій саморозвитку і втілення їх спочатку в особистісному проекті, а потім й у проекті власного життя.

У соціально-психологічній сфері проектування та самопроектування розглядаються як науково-теоретична і водночас практична діяльність індивіда, групи чи організації зі створення проектів розвитку соціальних систем, інститутів, об'єктів на основі відображення майбутньої дійсності, як процес створення прототипу бажаного об'єкта, явища чи процесу, спрямований на досягнення соціально значущої мети та локалізований за місцем, часом і ресурсами¹.

Розглянемо проблему соціально-психологічного проектування через аналіз зарубіжних та вітчизняних теорій та концепцій.

На основі аналізу літературних даних нами було виокремлено наступні підходи до визначення сутності феномену соціально-психологічного проектування: *об'єктно-орієнтований*, за яким проектування виступає як форма творчого цілепокладання й ідеальне конструювання соціального проекту, що має за мету створення нового чи реконструювання об'єкта, і виконує важливу соціокультурну функцію (Дж. Джонс⁵, Т. Дридзе¹⁴, Ю. Лях⁹, *соціально-керівницький* (А. Мельниченко¹¹, Ю. Резнік¹⁵, А. Ячний²³), що розглядає соціальну інженерію як технічну діяльність щодо вдосконалення організації виробництва з урахуванням соціальних факторів, спрямовану на поліпшення умов праці; *проблемно орієнтований* (Н. Драгомирецька⁶, В. Гура⁴, Т. Ткач¹⁷, реалізація якого призводить до створення соціальної конструкції та розроблення теорії і методології прогностичної соціально-проектної діяльності, орієнтованої на інтеграцію гуманітарного знання в процес вироблення рішень поточних і перспективних соціально значущих проблем з

¹ Безпалько О. В. Соціальне проектування: навч. посіб. / О. В. Безпалько; Ун-т ім. Б. Грінченка, Ін-т психології та соц. педагогіки. — К.: [б. в.], 2010. — 127 с.

⁵ Джонс Дж. К. Методы проектирования / Дж. К. Джонс; пер. с англ. — 2-е изд., доп. — М.: Мир, 1986. — 326 с.

¹⁴ Прогностическое социальное проектирование: теоретико-методологические и методические проблемы / Ин-т социологии РАН; отв. ред. Т. М. Дридзе. — 2-е изд., испр. и доп. — М.: Наука, 1994. — 304 с.

⁹ Лях Ю. А. Образовательное проектирование в инновационной школе = Educative projects in modern school / Ю. А. Лях // Вестник Томского государственного педагогического университета. — 2010. — № 1(91). — С. 53–57.

¹¹ Мельниченко А. А. Соціальна інженерія як фактор забезпечення стійкого розвитку соціальних систем [електронний ресурс] / А. А. Мельниченко // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». — 2012. — № 1. — С. 73–78. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VKPI_soc_2012_1_16.pdf. — (Серія «Політологія. Соціологія. Право»).

¹⁵ Резнік Ю. М. Социальная инженерия: технократизм или гуманистический подход? / Ю. М. Резнік // Личность. Культура. Общество. — 1999. — Т. 1. — Вып. 1. — С. 220–231.

²³ Ячний А. М. Содержание и перспективы социальной инженерии / А. М. Ячний // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. — 2008. — № 795. — Вып. 21. — С. 68–71.

⁶ Драгомирецька Н. М. Управління соціальними та культурними проектами: навч. посіб. для слухачів спец. «державне управління» спеціалізації «управління в сфері культури» та «соціальна і гуманітарна політика» / Н. М. Драгомирецька. — Одеса: Інформ, 2007. — 274 с.

⁴ Гура В. В. Теоретические основы педагогического проектирования личностно-ориентированных электронных образовательных ресурсов и сред / В. В. Гура. — Ростов н/Д: Изд-во Южного федерального ун-та, 2007. — 320 с.

¹⁷ Ткач Т. В. Методологія проектування соціальних систем / Т. В. Ткач // Інституціональний вектор економічного розвитку; Institutional Vector of Economic Development: збірник наукових праць МІДМУ «КІПУ». — Мелітополь: Вид-во КІПУ, 2013. — Вып. 6(1). — С. 205–217.

урахуванням даних соціально-діагностичних досліджень і наявних ресурсів; *соціально-прогностично-орієнтований* (В. Гура⁴, І. Шендрік²², В. Луков⁸), в якому використовується поняття утопій, пов'язаних із соціальною реальністю, що змінюються під впливом соціальних змін, і із соціально-проектною діяльністю; *суб'єктно-орієнтований* (О. Мелентьєва¹⁰, В. Луков⁸, Т. Дрідзе¹⁴), за яким прогнозують, що дослідник стане учасником формулювання соціальних цілей і буде керувати соціальним майбутнім; *особистісно орієнтований* (Е. Калмикова⁷, М. Уайт²⁴, Н. Чепелева^{13; 20; 21}), за яким проектування розглядається через особистість як завдання, у процесі розв'язання якого людині слід осмислити власне життя; *професійно-орієнтований* (Н. Білик², Н. Пов'якель¹², В. Семиченко¹⁶ та ін.), за яким проектування розглядається як чинник, що суттєво впливає на розвиток професійної майстерності в конкретному виді діяльності.

Отже, проблема соціально-психологічного проектування відрізняється складністю та багатогранністю, і при її вирішенні необхідно враховувати умови, в яких будуть реалізовуватися проектні цілі³.

Результатом проектною діяльності стає *проект*. Коріння цього поняття можна знайти у давньогрецькій культурі, де воно означало «перепону, питання, задачу». Тобто можна сказати, що проектом є своєрідна перепона на життєвому шляху людини, для подолання якої необхідно осмислити питання, які при цьому виникають та розв'язати певні задачі і в підсумку вжити певні заходи.

Сучасне поняття терміна «проект», водночас із стародавнім значенням цього слова, у тлумачних словниках визначається як: сукупність документів для зведення споруд, виготовлення машин; технічний документ, розроблений план для виготовлення приладів; попередній текст якого-небудь документа, що виноситься на

²² Шендрік І. Г. Образовательное пространство субъекта учебно-профессиональной деятельности: методология, теория, практика проектирования: автореф. дис. на соискание учен. степ. д-ра пед. наук / И. Г. Шендрік. — Екатеринбург, 2011. — 51 с.

⁸ Луков В. А. Социальное проектирование: учеб. пособие / В. А. Луков. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Изд-во Москов. гуманитар.-социальной Академии: Флинта, 2003. — 240 с.

¹⁰ Мелентьєва О. В. Социальное проектирование образа жизни населения России в современных условиях: на примере Республики Бурятия: дис. ... канд. филол. наук: 09.00.11 / О. В. Мелентьєва. — Улан-Удэ, 2003. — 139 с.

¹⁴ Прогностическое социальное проектирование: теоретико-методологические и методические проблемы / Ин-т социологии РАН; отв. ред. Т. М. Дрідзе. — 2-е изд., испр. и доп. — М.: Наука, 1994. — 304 с.

⁷ Калмикова Е. С. Нарратив в психотерапии: рассказы пациентов о личной истории / Е. С. Калмикова, Э. Мергенталер // Психологический журнал. — 1998. — № 5. — С. 97–103.

²⁴ White M. Narrative means to therapeutic ends / M. White, D. Epston. — New York: Norton. — 1990. — 229 p.

¹³ Проблеми психологічної герменевтики / Н. В. Чепелева — К.: Міленіум, 2004. — 276 с.

²⁰ Чепелева Н. В. Дискурсивні засоби самопроектування особистості / Н. В. Чепелева // Психологія і педагогіка: наукові записки Національного університету «Острозька академія». — 2013. — Вип. 24. — С. 7–11. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoapp_2013_24_4.pdf

²¹ Чепелева Н. В. Самопроектирование личности в дискурсивном пространстве / Н. В. Чепелева // Человек, субъект, личность в современной психологии: материалы Междунар. конф., посвящен. 80-летию А. В. Брушлинского; отв. ред. А. Л. Журавлев, Е. А. Сергиенко. — М.: Изд-во «Ин-т психологии РАН», 2013. — Т. 3. — С. 342–345.

² Білик Н. І. Самопроекткування розвитку професіоналізму фахівця в системі підвищення кваліфікації регіону [електронний ресурс] / Н. І. Білик // Теорія та методика управління освітою: електронне фах. вид. — 2010. — № 5. — Режим доступу: <http://tme.uuo.edu.ua/docs/5/11bilhqr.pdf>

¹² Пов'якель Н. І. Концептуальна модель та особливості професійного розвитку регулятивної культури мислення практичного психолога [електронний ресурс] / Н. І. Пов'якель. — Режим доступу: www.psy-science.com.ua/department/texty/v8.2/poviakel.doc

¹⁶ Семиченко В. А. Проблеми і пріоритети професійної підготовки [електронний ресурс] / В. А. Семиченко // Педагогічний дискурс. — 2007. — Вип. 1. — С. 119–127. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/peddysk_2007_1_28.pdf

³ Волченко Л. П. Соціокультурне проектування та еко-орієнтований простір соціально-нормативної активності старшокласників / Л. П. Волченко // Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. — 2014. — Вип. 37. — Том 7. — С. 32–39.

обговорення, задуманий план дій; образ наміченого до створення об'єкта, поданий у вигляді його опису, обґрунтувань, схем, кількісних показників; окремий захід із певними завданнями, які обмежені вимогами щодо часу, витрат, результатів. Проект також розглядається як мисленнєва конструкція запланованих змін, що може бути подана у вигляді моделі, і має містити обов'язковий вольовий компонент — налаштованість здійснити задум; проект розглядається також як сукупність взаємопов'язаних дій з чітко визначеними датами початку та завершення роботи, які потребують залучення спеціалістів та ресурсів з метою досягнення певних цілей організації^{3; 11}.

Проект реалізується в певному соціальному, територіальному та часовому просторі, тому сприяє змінам у соціальному середовищі як результат колективної діяльності. Проект може існувати у двох різновидах: як складова програми економічного та соціального розвитку, яка визначає основні цілі та завдання, що належать до соціальної сфери та мають бути виконані в запланований період, а також головні засоби та шляхи їх здійснення; як самостійний варіант вирішення локальної проблеми конкретної цільової групи певного соціального середовища.

Водночас *соціально-психологічний проект* виступає як: опис конкретної ситуації і конкретних методів і кроків щодо її реалізації; засіб управління діяльністю, найконкретнішу форму для організації; метод розвитку соціальної компетентності; можливість вирішення актуальних проблем³; модель пропонованих змін в найближчому соціальному оточенні у вигляді словесного опису передбачуваних дій щодо реалізації зазначених змін, графічного зображення або числових показників і розрахунків, необхідних для здійснення планованих дій.

Соціально-психологічний проект містить план дій, орієнтований на подолання чи профілактику різних проблем завдяки відповідним змінам^{1; 19} і виступає інструментом соціальних перетворень, які базуються на природній людській якості конструювати реальність, при цьому використовуються реальні цілі та необхідні для створення проекту ресурси.

На основі узагальнення цих підходів *соціально-психологічне проектування* можна визначити як форму творчого цілепокладання, що має за мету створення нового чи реконструкцію об'єкта, спрямовану як на покращення умов праці і керування соціальним майбутнім, так і на виконання особистісного завдання, у процесі розв'язання якого людині слід осмислити власне життя, що суттєво впливає на розвиток професійної майстерності в конкретному виді діяльності.

Соціально-психологічне проектування є засобом формування потреби у професійній самореалізації, формує позитивне ставлення до професії, потребу в

---

³ Волченко Л. П. Соціокультурне проектування та еко-орієнтований простір соціально-нормативної активності старшокласників / Л. П. Волченко // Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. — 2014. — Вип. 37. — Том 7. — С. 32–39.

¹¹ Мельниченко А. А. Соціальна інженерія як фактор забезпечення стійкого розвитку соціальних систем [електронний ресурс] / А. А. Мельниченко // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». — 2012. — № 1. — С. 73–78. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VKPI_soc_2012_1_16.pdf. — (Серія «Політологія. Соціологія. Право»).

¹ Безпалько О. В. Соціальне проектування: навч. посіб. / О. В. Безпалько ; Ун-т ім. Б. Грінченка, Ін-т психології та соц. педагогіки. — К. : [б. в.], 2010. — 127 с.

¹⁹ Харламенко В. Б. Концептуальні положення професіоналізації вчителя / В. Б. Харламенко, Т. В. Олєфіренко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. — 2013. — № 7. — С. 218–222. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ppsv_2013_7_35.pdf

пізнанні та творчому самовираженні та виступає важливим чинником формування успішного життєвого сценарію особистості. Результатом соціально-психологічного проектування стає *соціально-психологічний проект*, який, на нашу думку, можна розглядати як опис конкретної ситуації і конкретних методів і кроків щодо її реалізації, що виступає важливим чинником формування успішного життєвого сценарію особистості¹.

Висновки

1. Соціально-психологічне проектування є одним з актуальних напрямів сучасної психологічної практики. З метою вивчення цієї проблеми застосовуються різні підходи, які мають певні особливості і переваги.

2. Феномен самопроектування відіграє важливу роль у вивченні життєвого сценарію.

3. Актуальність посідає важливе місце у вивченні життєвого сценарію з оволодіння основами соціально-психологічного проектування і зумовлена тим, що володіння проектними технологіями сприяє формуванню особистості майбутнього фахівця, що дає можливість фахівцям ефективніше здійснювати свої функції у професійній сфері і в підсумку забезпечить конкурентоспроможність фахівця на ринку праці завдяки вмінню розробити і втілити в життя соціально-психологічний проект і проект власного життя.

Перспективу подальших досліджень пов'язуємо з аналізом специфіки соціально-психологічного проектування життєвого сценарію особистості.

Список використаних джерел

1. Безпалько О. В. Соціальне проектування: навч. посіб. / О. В. Безпалько ; Ун-т ім. Б. Грінченка, Ін-т психології та соц. педагогіки. — К. : [б. в.], 2010. — 127 с.

2. Білик Н. І. Самопроектування розвитку професіоналізму фахівця в системі підвищення кваліфікації регіону [електронний ресурс] / Н. І. Білик // Теорія та методика управління освітою: електронне фах. вид. — 2010. — № 5. — Режим доступу : <http://tme.umo.edu.ua/docs/5/11bilhqr.pdf>

3. Волченко Л. П. Соціокультурне проектування та еко-орієнтований простір соціально-нормативної активності старшокласників / Л. П. Волченко // Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. — 2014. — Вип. 37. — Том 7. — С. 32–39.

4. Гура В. В. Теоретические основы педагогического проектирования личностно-ориентированных электронных образовательных ресурсов и сред / В. В. Гура. — Ростов н/Д : Изд-во Южного федерального ун-та, 2007. — 320 с.

5. Джонс Дж. К. Методы проектирования / Дж. К. Джонс ; пер. с англ. — 2-е изд., доп. — М. : Мир, 1986. — 326 с.

6. Драгомирецька Н. М. Управління соціальними та культурними проектами: навч. посіб. для слухачів спец. «державне управління» спеціалізацій «управління в сфері культури» та «соціальна і гуманітарна політика» / Н. М. Драгомирецька. — Одеса : Інформ, 2007. — 274 с.

---

¹ Безпалько О. В. Соціальне проектування: навч. посіб. / О. В. Безпалько ; Ун-т ім. Б. Грінченка, Ін-т психології та соц. педагогіки. — К. : [б. в.], 2010. — 127 с.

7. Калмыкова Е. С. Нарратив в психотерапии: рассказы пациентов о личной истории / Е. С. Калмыкова, Э. Мергенталер // Психологический журнал. — 1998. — № 5. — С. 97–103.
8. Луков В. А. Социальное проектирование: учеб. пособие / В. А. Луков. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : Изд-во Москов. гуманит.-социальн. академии : Флинта, 2003. — 240 с.
9. Лях Ю. А. Образовательное проектирование в инновационной школе = Educative projects in modern school / Ю. А. Лях // Вестник Томского государственного педагогического университета. — 2010. — № 1(91). — С. 53–57.
10. Мелентьева О. В. Социальное проектирование образа жизни населения России в современных условиях: на примере Республики Бурятия: дис. ... канд. филол. наук : 09.00.11 / О. В. Мелентьева. — Улан-Удэ, 2003. — 139 с.
11. Мельниченко А. А. Соціальна інженерія як фактор забезпечення стійкого розвитку соціальних систем [електронний ресурс] / А. А. Мельниченко // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». — 2012. — № 1. — С. 73–78. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VKPI_soc_2012_1_16.pdf. — (Серія «Політологія. Соціологія. Право»).
12. Пов'якель Н. І. Концептуальна модель та особливості професійного розвитку регулятивної культури мислення практичного психолога [електронний ресурс] / Н. І. Пов'якель. — Режим доступу: www.psy-science.com.ua/department/texty/v8.2/poviakel.doc
13. Проблемы психологической герменевтики / Н. В. Чепелева — К. : Міленіум, 2004. — 276 с.
14. Прогнозное социальное проектирование: теоретико-методологические и методические проблемы / Ин-т социологии РАН; отв. ред. Т. М. Дридзе. — 2-е изд., испр. и доп. — М. : Наука, 1994. — 304 с.
15. Резник Ю. М. Социальная инженерия: технократизм или гуманистический подход? / Ю. М. Резник // Личность. Культура. Общество. — 1999. — Т. 1. — Вып. 1. — С. 220–231.
16. Семиченко В. А. Проблеми і пріоритети професійної підготовки [електронний ресурс] / В. А. Семиченко // Педагогічний дискурс. — 2007. — Вип. 1. — С. 119–127. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/peddysk_2007_1_28.pdf
17. Ткач Т. В. Методологія проектування соціальних систем / Т. В. Ткач // Інституціональний вектор економічного розвитку; Institutional Vector of Economic Development: збірник наукових праць МІДМУ «КПУ». — Мелітополь : Вид-во КПУ, 2013. — Вип. 6(1). — С. 205–217.
18. Фридман Дж. Конструирование иных реальностей: истории и рассказы как терапия / Дж. Фридман, Дж. Комбс. — М. : Класс, 2001. — 368 с.
19. Харламенко В. Б. Концептуальні положення професіоналізації вчителя / В. Б. Харламенко, Т. В. Олефіренко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. — 2013. — № 7. — С. 218–222. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ppsv_2013_7_35.pdf
20. Чепелева Н. В. Дискурсивні засоби самопроєктування особистості / Н. В. Чепелева // Психологія і педагогіка : наукові записки Національного

університету «Острозька академія». — 2013. — Вип. 24. — С. 7–11. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoapp_2013_24_4.pdf

21. Чепелева Н. В. Самопроектирование личности в дискурсивном пространстве / Н. В. Чепелева // Человек, субъект, личность в современной психологии: материалы Междунар. конф., посвящен. 80-летию А. В. Брушлинского ; отв. ред. А. Л. Журавлёв, Е. А. Сергиенко. — М. : Ин-т психологии РАН, 2013. — Т. 3. — С. 342–345.

22. Шендрик И. Г. Образовательное пространство субъекта учебно-профессиональной деятельности: методология, теория, практика проектирования: автореф. дис. на соискание учен. степ. д-ра пед. наук / И. Г. Шендрик. — Екатеринбург, 2011. — 51 с.

23. Ячный А. М. Содержание и перспективы социальной инженерии / А. М. Ячный // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. — 2008. — № 795. — Вип. 21. — С. 68–71.

24. White M. Narrative means to therapeutic ends / M. White, D. Epston. — 1990. — New York : Norton. — 229 p.

Zhebeleva Polina Viktorovna

**THE ANALYSIS OF MODERN PSYCHOLOGICAL APPROACHES
TO UNDERSTANDING OF THE PHENOMENA
«SOCIO-PSYCHOLOGICAL PROJECTION»**

There are indicated, what social and psychological design is one of the major branches of modern psychological practice. The actuality of mastering of socio-psychological basics connects with significance of mastering of future specialists' projection technologies, contributes to their personality and allows them to carry out their functions in a professional field more effectively.

The content and essence of the concept of "social-psychological projection", "projection", "self- projection" are considered. There are determined scientific approaches to the definition of the phenomenon of socio-psychological projection.

It is considered, that nowadays the projection and self-projection are relevant in terms of rapid changes, taking place in society, and these problems are especially important for students, graduates and training courses participants, because it promotes self-realization and effective socialization in society, thus playing an important role in the socio-psychological projection of individual life script and especially it plays an important role in future professional life script.

It is indicated, what self-projection unlike projection, occupies an important role in the study of life script. Self-projection is an integral part of the projection process and acts as an existential projection. Self-projection incorporates temporal projection of the human "I" in the process of forming the individual's own destiny and influences the development of professional skills. There are determined scientific approaches to the definition of the phenomenon of socio-psychological projection. There are analyzed the concept of "project", "socio-psychological Project", which aims at solving problems of social life prediction and design. There is invented the concept of "social-psychological project". The author connects the prospects for further research with the analysis of peculiarities of socio-psychological projection of life individual script.